

НАПРЯМ 2. ПЕДАГОГІЧНА ТА ВІКОВА ПСИХОЛОГІЯ

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-449-1-8>

ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ-КОНСУЛЬТАНТІВ У СОЦІАЛЬНІЙ СФЕРІ

Гончаровська Г. Ф.

*кандидат психологічних наук,
доцент кафедри психології розвитку та консультування
Тернопільського національного педагогічного університету
імені Володимира Гнатюка
м. Тернопіль, Україна*

В сучасних умовах актуалізувалася потреба суспільства у спеціалізованій системі навчання, яка б забезпечувала професійну підготовку фахівців із різних напрямків і за своїм рівнем відповідає потребам споживачів в туристичній сфері, підприємницькій сфері, сфері сімейних стосунків, соціальній сфері тощо [3]. Варто зазначити, що ситуація розвитку психологічного консультування в Україні неоднозначна: у ній є як негативні, так і позитивні моменти. Одним з найбільш важливих можна вважати становлення і розвиток вітчизняної школи психологічної допомоги: діалогічного, високо інтегративного за своєю суттю підходу, представниками якого є: О. Бондаренко, І. Булах, Л. Бурлачук, С. Васьковська, П. Горностай, О. Кочарян, В. Кузьменко, В. Лефтеров, Н. Оніщенко, О. Осадько, Є. Помиткін, Н. Потапчук, Д. Солошенко, Р. Ткач, О. Усатенко, Р. Федоренко, Г. Хомич, К. Шкарлатюк, Т. Яценко та ін. Відповідно, професія «психолог-консультант» стає все більш популярною в Україні та вимагає вдосконалення теоретичного і методичного забезпечення підготовки спеціалістів даного напрямку.

Аналіз низки досліджень показує, що багато моделей, спрямованих на підготовку фахівців в напрямку консультування, висувають значні вимоги до особистості професійного консультанта, що може сприяти прагненню консультантів відповідати очікуваному образу з одночасним витісненням рис особистості, які йому не відповідають. Окремо постає проблема підготовки кваліфікованих спеціалістів для консультування певних категорій клієнтів, у тому числі в соціальній сфері [3; 4; 5].

У зарубіжній та вітчизняній консультативній психології окреслено основні підходи, лінії розвитку, на основі яких визначається зміст індивідуального психологічного консультування як напряму практичної діяльності. З відходом від класичної теорії несвідомого розглядається психологічне консультування в сучасних психоаналітичних концепціях (Г. Дізнан, К. Леузетт, Ф. Накхум, П. Пфаннер, Л. Ребекка та ін.). З орієнтацією на методологічну базу біхевіоризму зміст консультування розкривається в необіхевіоральному підході (В. Верпланк, С.К Мак-Доно, М.Дж. Махоні, Д. Мейхенбаум, К. Пейдж, А. Елліс, Г. Яклевіч та ін.). Із спрямованістю на принципи клієнт-центрованої терапії К. Роджерса розвивається консультування в рамках екзистенційно-гуманістичної психології (Р. Мей, Б. Мекі, Дж. Симон, Ф. Фідлер та ін.).

Вимогами часу обумовлено виникнення в зарубіжній психології підходу орієнтованого на рішення (Т.А. Ahola, D. Epston, B. Furman, S. De Shazer, M. White); консультування з переоцінки особистості (Г. Джекінс) та інших напрямків. Основні цілі, завдання, зміст консультування розглядаються в духовно-орієнтованому (Т. Флоренська), проблемно-орієнтованому (С. Васьківська, П. Горностай), психосемантичному (О. Бондаренко) підходах. Як систему психологічного впливу консультування представляють Ю. Альошина, К. Данілін, О. Дубовська та ін. Деонтологічним аспектам психологічного консультування присвячені роботи О. Голунова, А. Копйова та ін.

Аналіз практичного досвіду в межах професійного консультування вказує, що психологи зустрічаються з певними труднощами у своїй діяльності, які зумовлені двома основними причинами:

1) значна кількість фахівців, особливо молодих, вважають, що для того, щоб провести консультацію, потрібно просто вислухати клієнта, дати йому пораду і відтак його проблема буде вирішена. Серед деяких психологів побутує думка, хоча вона і не афішується, що консультування – один із найлегших видів діяльності у сфері психології. Саме тому неефективне консультування пояснюється, передусім, недостатністю практичного досвіду у психолога-консультанта;

2) щоб успішно надавати послугу з професійного консультування, психолог повинен володіти певними особистісними якостями, що також не завжди враховується освітньою установою, яка здійснює підготовку практичних психологів та роботодавцем. Тому ефективно консультувати, здійснювати успішну професійну діяльність у сфері психологічного консультування можуть далеко не всі психологи [5].

Повертаючись до вітчизняної практичної психології і проблеми підготовки фахівців у сфері психологічного консультування варто зазначити, що ця проблема має два важливі аспекти: перший пов'язаний зі змістом відповідного навчання, другий – з локалізацією

і сертифікацією фахівців. З огляду на актуальну потребу практикуючих психологів-консультантів у якісній психоконсультативній і психотерапевтичній підготовці, науковці зазначають, що завданням сучасної практичної психології є популяризація вітчизняних і адаптація кращих моделей зарубіжного досвіду професійної освіти з урахуванням зазначених вище тенденцій її розвитку. Вирішення цієї ситуації, як і інших проблемних питань спеціалізованої підготовки у сфері психології, пов'язане з розробкою і прийняттям в Україні Положення щодо професійної діяльності в сфері психологічного консультування та психотерапії, яке б регламентувало обсяг і характер підготовки фахівців психологічного напрямку.

Психологічна консультація покликана розширити межі самопізнання особистості, її здатність сприймати психічний світ ширше і на цій основі бачити більше число варіантів поведінки в тій або іншій ситуації. Цим консультування відрізняється від психокорекції і психотерапії, які спрямовані на вирішення глибинних психологічних проблем [5].

Особливе місце у консультативній роботі психолога соціальної сфери займають проблеми становлення особистості. В умовах війни в Україні збільшилася кількість осіб, які звертаються за психологічною допомогою до практичних психологів. До їх числа відносяться, зокрема, ті, хто з певних причин не можуть самостійно подолати складні життєві ситуації: військовослужбовці та ветерани; внутрішньо переміщені особи; особи, які пережили окупацію та отримали травматичний досвід в місцях, де ведуться бойові дії; особи, які страждають алкогольною чи наркотичною залежністю тощо. Отже, важливо актуальним є вивчення особливостей формування готовності майбутніх психологів-практиків до консультативної роботи з особами, які опинилися в складних життєвих обставинах.

Як підкреслює А.Кочюнас, психологічне консультування виникло у відповідь на потреби людей, яким не властиві якісь клінічні порушення, але ті чи інші проблеми змушують їх шукати допомоги і підтримки психолога. Очевидно, можна вважати, що психологічне консультування, зокрема, в соціальній сфері – це сукупність процедур, спрямованих на допомогу людині, яка опинилася в складних життєвих обставинах у вирішенні її проблем і прийнятті важливих рішень стосовно професійної кар'єри, шлюбу, сім'ї, вдосконалення особистості і міжособистісних взаємостосунків.

Одним із стратегічних напрямків діяльності практичних психологів у соціальній сфері є консультативна робота як вид надання психологічної допомоги різним категоріям населення. Під час спеціально організованого консультування мають бути виявлені і актуалізовані додаткові психологічні можливості виходу людини з важкої життєвої ситуації. Мета консультативної роботи психолога соціальної сфери –

виявити причини виникнення проблеми, допомогти людині її вирішити. Згідно поглядів Н. В. Бачманової та Н. А. Стафуріної структура комплексу психологічних здібностей практичного психолога складається з наступних блоків:

- 1) здатність до повного і правильного, реального сприйняття об'єкта;
- 2) здатність до розуміння внутрішніх властивостей і особливостей об'єкта;
- 3) здатність до співпереживання, емпатія, доброта і повага до людини;
- 4) здатність до самоаналізу, рефлексія;
- 5) уміння керувати самим собою і процесом спілкування, бути уважним, уміння слухати та ін. [1, с. 72–77].

Відтак, підготовка майбутніх психологів до професійного консультування в соціальній сфері полягає у формуванні достатнього рівня в особистості майбутнього фахівця низки професійно-важливих якостей, які забезпечують можливість ефективно здійснювати консультаційну діяльність в соціальній сфері. У майбутнього психолога-консультанта готовність до ефективного здійснення успішної професійної діяльності є особливим психологічним та соціокультурним феноменом, і містить у собі структуровану єдність ціннісно-змістовних показників, які сприяють забезпеченню його ґрунтовної суб'єктної позиції і відповідних зрілих внутрішніх емоційно-вольових станів. У її структуру входять такі показники як: професійні мотиви, сенсожиттєві орієнтації, комунікативні здібності, емпатійність, рефлексивність та інші.

Література:

1. Антонова Н. О. Психологічні основи розвитку готовності до професійної діяльності психолога : монографія. Слов'янськ : Видавель Маторін Б. І., 2010. 561 с.
2. Васківська С. В. Основи психологічного консультування : навчальний посібник. Київ : Четверта хвиля, 2004. 256 с.
3. Панок В. Реформування змісту, форм і методів підготовки практикуючих психологів як нагальна вимога суспільної практики. *Проблеми підготовки і підвищення кваліфікації практичних психологів у вищих навчальних закладах*. 2002. Вип. 4. С. 18–28. 49
4. Сорокіна О. А. Психологічна підготовка соціальних працівників як складова професійної компетентності. *Актуальні проблеми психології*. Т. V : *Психологія праці. Експериментальна психологія* / за ред. С. Д. Максименка. Київ : ІВЦ Держкомстату України, 2007. Вип. 6. С. 296–301.
5. Чапак Я. Особистісно-акмеологічний у формуванні готовності психологів-практиків до консультативної діяльності. *Педагогічний процес: теорія і практика* : збірник наукових праць. Київ : ЕКСМО, 2006. Вип. 1. С. 263–275.